

İMAM HATİP ORTAOKULU MEZUNU ÖĞRENCİLERİN İMAM HATİP LİSESİNİ TERCİH ETMEME SEBEPLERİ (KARAMAN İLİ ÖRNEĞİ)

THE REASONS FOR IMAM HATIP SECONDARY SCHOOL GRADUATE STUDENTS NOT PREFERRING IMAM HATIP HIGH SCHOOLS (THE CASE OF KARAMAN PROVINCE)

Osman ASLAN¹ - Faruk KANGER²

Öz

Bu araştırmada, temel eğitimi İmam Hatip Ortaokulunda tamamlayıp ortaöğretim sürecinde İmam Hatip Liselerini tercih etmeyen öğrencilerin durumları incelenmiştir. 2021-2022 eğitim-öğretim yılında gerçekleştirilen çalışma, Karaman ilindeki ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrenciler ile yürütülmüştür. Uygun örnekleme yöntemi ile belirlenen katılımcı grubunu 350 (193 kız, 157 erkek) 9. ve 10. sınıf öğrencisi ile bu öğrencilerden 30'unun velisi oluşturmaktadır. Araştırma yöntemsel olarak nicel ve nitel verilerin kullanıldığı karma yöntem deseni modelinde tasarlanmıştır. Bu bağlamda öğrenciler için yapılandırılmış üçlü likert tipi sorulardan oluşan anket tekniği, veliler için de yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Anket hazırlanırken uzman görüş ve değerlendirmelerinin alınması neticesinde 27 soruluk anket tasarlanmış ve buna uyumlu 7 yarı yapılandırılmış soru belirlenmiştir. Öğrencilere yöneltilen soruların cevabı frekans analizi yapılarak yorumlanmıştır. Velilerden elde edilen bulguların analizinde ise betimsel analiz yöntemi kullanılmış ve yoruma tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda, öğrencilerin İmam Hatip Liselerini tercih etmeme sebeplerinin kendi bireysel kararları olduğu ortaya çıkmıştır. Onların bu kararlarını etkileyen faktörlerin başında İmam Hatip Liselerinde bulunan meslek derslerinin üniversiteye hazırlık aşamasında başarıya engel olarak görülmesi, öğrencilerin kendilerini bu okullara ait hissetmemeleri, İmam Hatip Liselerinin akademik başarısının yeterli olmadığı düşünülmesi gibi nedenler gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, İmam Hatip Ortaokulu, İmam Hatip Lisesi, Ortaöğretim Kurum Tercihi, Okul Seçimi.

Abstract

This research was conducted to examine the situation of students who completed their primary education in imam hatip school and did not prefer imam hatip high schools for the secondary education. The study, conducted during the 2021-2022 academic year, was carried out with students attending secondary education institutions in the Karaman province. The participant group, determined through an appropriate sampling method, consists of 350 (193 female, 157 male) 9th and 10th-grade students, and 30 parents of these students. The research was designed using a mixed-methods design that utilizes both quantitative and qualitative data. In this context, a structured three-point Likert-type questionnaire technique was used for students, and a semi-structured interview technique was used for parents. As a result of obtaining expert opinions and evaluations during the preparation of the questionnaire, a 27-item questionnaire was designed for students, and 7 semi-structured questions were identified for parents. The answers to the questions posed to the students were interpreted through frequency analysis. For the analysis of the findings obtained from the parents, a descriptive analysis method was used and subjected to interpretation. As a result of the research, it has emerged that the reasons why students do not prefer Imam Hatip High School are their individual decisions. Factors influencing their decisions include the perception that vocational courses in Imam Hatip High Schools hinder success in university preparation, students not feeling a sense of belonging to these schools, and the perception that the academic success of Imam Hatip High Schools is insufficient.

Keywords: Religious Education, Imam Hatip Secondary School, Imam Hatip High School, Secondary Education Institution Choice, School Selection.

¹ Öğretmen, MEB, usmanaslan70@gmail.com, Orcid: 0000-0001-5120-313X

² Dr. Öğr. Üyesi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, faruk.kanger@izu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-1672-7784

Makale Türü: Araştırma Makalesi – Geliş Tarihi:06.03.2023– Kabul Tarihi: 06.09.2023

DOI:10.17755/esosder.1260797

Atıf için: *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2023;22(88):1895-1918

Etik Kurul İzni: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulunun 30/12/2020 tarih ve 2020/12 sayılı yazısı ile etik açıdan uygun görülmüştür.

GİRİŞ

Toplumlar, devamlılıklarını sağlamak için bir takım toplumsal kurumlar oluşturmaya gereksinim duyarlar. Bu kurumlardan biri olan eğitim, bireyin içinde bulunduğu toplumda hayat bulan bir olgudur ve bu sayede birey yeteneklerini, tutum ve davranışlarını toplum içinde geliştirir (Tezcan, 2014, s. 100-101).

Belirli amaçlar doğrultusunda bir arada olan ve toplumu oluşturan bireyler, eğitim sayesinde toplumsal yaşamı kurallara bağlarlar ve düzenli şekle sokarlar. Bundan dolayı toplum ve eğitim bir bütünlük arz eder (Aslan, 2001, s. 28).

Eğitim toplum içerisinde hayat bulan bir olgudur. Sosyal yaşamın olmadığı alanda eğitimden de söz etmek mümkün görünmemektedir. Toplum ise kültürel ve genetik yapısına, kendi ihtiyaçlarına ve çağın gereksinimlerine uygun olarak bireylerini eğitim yoluyla yetiştirir ve onları sosyalleştirir. Bireyi eğiterek sosyalleştiren en önemli ve eğitimin birincil derecedeki sorumluları ise aile ve okul kurumlarıdır (Öztürk, 1993, s. 21). Aile eğitimin karşılıklı etkileşim içerisinde olduğu toplumsal kurumlardan biridir. (Fidan & Erden, 1996, s. 74-78). Bireyin ailesi vasıtasıyla kazandığı toplumsal roller, beceriler ve değer yargıları toplumun kültürüne ve diğer kurumlarına aile sayesinde yansımaktadır (Adem, 2019, s. 12-15).

Kişinin düşünce ve davranışlarında kendi tecrübesi yoluyla bilerek ve isteyerek değişim oluşturma olarak ifade edilen eğitimin anne karnında başlayan bir olgu olduğunu düşündüğümüz zaman, bir bireyin hayatında ilk eğitim ortamının ailesi olması da kaçınılmaz bir durumdur (Ertürk, 1986, s. 12). Ailenin bir eğitim ortamı olması, çocuğun ileriki yaşantısında karşılaştığı eğitim süreçlerini olumlu veya olumsuz etkilemesi en ilkel toplumlardan günümüz modern toplumlarına kadar değişmeyen bir realitedir (Tezcan, 2014, s. 103-104).

Aileden sonra bireyin sosyalleşme süreci okulla devam eder. Okul, toplumun yapısına, bireylerden beklentilerine ve ihtiyaçlarına uygun olarak eğitim sürecini yönlendirdiği takdirde çocuğun sosyalleşmesi daha kolay olur ve topluma uyumlu bir birey olarak yetişir (Öztürk, 1993, s. 21).

Toplumlar, kendi modeline uygun insan yetiştirmek için kendine has eğitim sistemi benimsemişlerdir. Böylelikle bireylerinin eğitimini tesadüflere ve gelişmiş güzel kültürel etkilere bırakmamışlar, çağın ihtiyaçlarına uygun olarak gerekli gelişmeyi göstermek ve diğer toplumların gerisinde kalmamak adına eğitim sistemini şekillendirmişlerdir. Sonuç olarak eğitim okul olarak kurumlaşmıştır (Fidan & Erden, 1996, s. 14-15).

Gelişen tarihi süreç içerisinde toplumların özgürlük alanlarının genişlemesi ve daha fazla haklara sahip olmaları, mesleki çeşitlilik karşısında çocukları farklı meslek dallarına yönlendirme ve tercih yapabilme imkanına kavuşmuşlardır. Bireylere geniş tercih sahası sunan ve bir çok konuda seçim yapmalarına olanak sağlayan hak ve özgürlük olguları, çocukların eğitimi ve ileriki yaşamlarında toplumsal rolleri konusunda ebeveynlerin okul tercihi yapmalarını gerekli kılmıştır (Aydın, 2015, s. 19).

Ülkemizde 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda Türk Milli Eğitimi'nin Temel İlkeleri içinde 6.madde'de yer alan "fertilite, eğitimleri süresince ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirilirler" ifadesi (MEB, 1973) modern çağın bir gereği olarak bireysel özellikler ve yetenekler doğrultusunda okul seçilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Ortaöğretimin yapıldığı lise, öğrencinin sınavlarda alacağı puanı, eğitim düzeyini, sosyal çevresini, ileride toplum içindeki konumunu ve ekonomik durumu gibi pek çok hususu

etkilemektedir. Bunun yanında seçilen lise öğrenciyi bir üniversite bölümüne, dolayısıyla bir mesleğe taşıyacağı için önem arz etmektedir (Yüce, 2016, s. 19).

Öğrenci ve velilerin tercih edilecek okuldan beklentileri ve okul seçimlerinde birtakım değişkenler etkilidir. Bu değişkenlerden öğrenci ve velilerle ilgili olarak sosyo-ekonomik durum, bireysel özellikler ve sosyal çevre zikredilebilir (Şatır, 2019, s. 100-104).

Ortaöğretim kurum tercihi aşamasında öğrenci ve velilerin okul ziyaretlerinde etkilendikleri unsurlardan biri de okulun fiziki yapısı ve donanım durumu olmaktadır (Çinkır, 1996). Öğrencilerin faydalanabileceği zengin kütüphaneler, donanımlı laboratuvarlar, spor sahaları, oyun ve etkinlik yapılabilecek alanlar, bilgisayar, internet gibi teknolojik imkânların bulunması, sınıflardaki sıraların rahat olması, okul hijyeni, vs. öğrencilerin aradıkları özelliklerdendir (Kemiksiz, 2002).

Öğrencilerin okuldan beklentilerini tespit etmeye yönelik yapılan çalışmalarda genel olarak, öğrencilerin iyi bir teknolojik alt yapıya sahip, bahçesi ve yeşil alanları olan, spor salonu, dil odaları, laboratuvarları, konferans salonu, yemekhanesi, kantini, kütüphanesi, müzik odası bulunan, temizlik yönünden dikkatli bir okul ortamı istedikleri tespit edilmiştir (Sarı, 2019, s. 179), (Osmanoğlu & Yaşa, 2018, s. 1310), (Çelik Y. , 2010, s. 54). Bu sonuçlar bize öğrencilerin bu yöndeki ihtiyaçlarını ve okul tercihinde fiziki ortamın kıstas olabileceğini göstermektedir.

Okul tercihini etkileyen bir başka faktör de okulların eğitim programlarıdır. Okulların eğitim programları bir bakıma onların öğrenciler açısından hedeflerini göstermektedir. Eğitim alınan lisenin yerleşilebilecek üniversite alanına doğrudan etki ettiği dolayısıyla lise tercihlerinin aslında mesleki tercih yolunda bir adım olduğu söylenebilir. Örneğin Fen Liselerinde matematik ve fen bilimleri alanlarında ihtiyaç duyulan üstün nitelikli bilim adamlarının yetiştirilmesi amaçlanmaktadır (Karatay, 2015). Dolayısıyla eğitim programı da bu alanlar doğrultusunda olduğu için sayısal puanla öğrenci alan tıp, eczacılık, mühendislik gibi üniversite bölümleri öğrenciler tarafından daha çok tercih edilmektedirler (YÖK, 2019). Temel amacı sosyal bilimler ve edebiyat alanında, ilgi ve yetenekleri üst düzeyde olan öğrencileri bu alanda yüksek öğretime hazırlamak, siyaset ve bürokrasiye kültürlü; devleti ve demokrasiyi iyi tanıyan, ona işlerlik kazandıracak elemanları ve ihtiyaç duyulan nitelikli bilim adamlarını yetiştirmek (MEB, 2003) olan Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin de eşit ağırlık veya sözel puanla öğrenci alan hukuk, psikoloji, siyaset bilimi gibi üniversite bölümlerini tercih etmeleri tabii bir durumdur (YÖK, 2019). Yine Sağlık Meslek Liseleri, Sağlık Bakanlığı'na bağlı sağlık kurum ve kuruluşlarına ara eleman (röntgen, anestezi, çevre sağlığı, diş, protez, ortez teknisyenleri, ebe, hemşire, sağlık memuru, laborant) yetiştirmek üzere açılan okullardır (Özkan & Özkan, 2011). Böylelikle bu okullardan mezun olan öğrencilerin de doğrudan sağlık sektöründe çalışmaya başlaması veya bu alanda bir fakültede eğitimine devam etmesi görülen bir durumdur.

Cengiz (2006) farklı türden liselerde okuyan öğrencilerin okudukları okullarını tercih etme nedenleri ile ilgili 18 etki faktörü belirlemiş, en fazla etki puanına sahip olan faktörün ise “tercih edilen orta öğretim kurumunun çevrede iyi eğitim veren başarılı bir okul olarak tanınmış olması” olduğunu tespit etmiştir (Cengiz, 2006). Bir okulun akademik başarısı öğrenci ve velilerin okul tercihinde en başta dikkate alacağı hususlardan biridir. Çünkü aileler çocuklarını liseye kaydettirirken onların bir üniversite kazanmalarını, kazançlı ve itibarlı bir meslek, kaliteli bir yaşam, iyi bir gelecek sahibi olmalarını arzu etmektedirler (Açıklalın, 1989). Bu nedenle öğrenci ve veliler açısından bir okuldan mezun olanların başarı durumları ve okulun akademik başarı yönünden kendini kanıtlamış olması okul seçiminde göz önünde bulundurulacak önemli bir faktördür (Zobar, 2006, s. 53).

Türkiye’de Ortaöğretime Geçiş Sisteminde İmam Hatip Liseleri

1997-1998 eğitim öğretim yılında uygulamaya başlanan sekiz yıllık kesintisiz eğitimle birlikte müstakil ortaokullar, bazı mesleki ve teknik okulların bünyesindeki ortaokullar İmam Hatip Liseleri bünyesindeki ortaokullar kapatılmıştır (Sel, 2019). Böylelikle İmam Hatip Lisesine gelen öğrenciler ilköğretim 8. Sınıfı tamamlayan öğrencilerden oluşmak durumundadır. Hemen ertesi yıl ise yürürlüğe giren katsayı uygulaması sebebiyle İmam Hatip Lisesi mezunlarının istedikleri üniversite bölümlerine gidebilmelerinin önü kesilmiş bu da İmam Hatip Liselerine rağbeti azaltarak sayıca önemli bir düşüşe neden olmuştur (Şatır, 2019, s. 26).

İmam Hatip Lisesi orta kısımların kapatılması, İmam Hatip Lisesi mezunlarının istedikleri üniversiteye gidebilmelerinin de katsayı farkı uygulaması ile engellenmesi bu okulları kapanma noktasına getirmiştir. Ancak 14 yıl aradan sonra 30 Mart 2012 tarihli 6287 sayılı “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”la (4+4+4 kademeli eğitim yasası) birlikte kapatılan İmam hatip ortaokulları yeniden açılmıştır (Resmi Gazete, 2012). Yine bu süreçte İmam Hatip Lisesi aleyhine olan katsayı uygulaması kaldırılmıştır. Böylelikle İmam Hatip Liselerine olan rağbet giderek fazlalaşmıştır (Çelik Ö. F., 2016).

1 Eylül 2016 tarihli 29818 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği ile Anadolu İmam Hatip Liselerinden bazıları özel program ve proje uygulayan okullar kapsamına alınmıştır. Bu okullar diğer İmam Hatip Liselerinden uyguladıkları programlar nedeniyle farklıdır ve puanla öğrenci almaktadır (Sarı, 2019, s. 54).

Anadolu İmam Hatip Liseleri 1985 yılında ilk kurulduğundan itibaren puanla öğrenci alırken İmam Hatip Liseleri için puanla giriş söz konusu değildir. Ancak 2014’te TEOG sisteminin uygulanmasıyla diğer bütün liseler gibi İmam Hatip Liselerine de öğrenciler TEOG sınavından aldığı puanla girmek durumunda kalmışlardır (Sarı, 2019, s. 55).

2017-2018 eğitim öğretim yılında TEOG sisteminin iptal edilip yerine LGS’ nin (Liselere Geçiş Sistemi) getirilmesiyle tüm liseler yerine Bakanlığın belirlediği bazı liseler LGS puanıyla öğrenci almaktadır. Diğer okullar için ise yerel yerleştirme esasına dayalı olarak öğrencinin bulunduğu muhitte istediği bir okula gitmesi sağlanmıştır. Günümüzde bu sistem gereğince bazı Anadolu İmam Hatip Liseleri de LGS puanıyla öğrenci alan okullardandır (Sarı, 2019, s. 55).

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Araştırma yöntemsel olarak nicel ve nitel verilerin kullanıldığı karma yöntem deseni modelinde tasarlanmıştır. Karma yöntem deseni, nitel ve nicel verilerin toplanarak her iki desenin birlikte kullanıldığı bir desendir. Tek bir çalışmada iki desenin tercih edildiği bu desende amaç, nitel ve nicel desenlerin avantajlarını kullanarak bir olgunun daha detaylı ve kapsamlı anlaşılmasını sağlamaktır (Alkan, Şimşek, & Armağan, 2019). Bu bağlamda, araştırmada öğrenciler için yapılandırılmış üçlü likert tipi anket tekniği, veliler için de yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır.

Katılımcılar

Katılımcılar Karaman ilinde 2021-2022 eğitim öğretim yılında 9. ve 10. Sınıfta olan erişilebilirlik ilkesine ve gönüllülük esasına göre seçilmiş İmam Hatip Ortaokulu mezunu 350 öğrenci ve bu öğrencilerin aynı ilke ve esaslar doğrultusunda araştırmaya dahil olan 30

İMAM HATİP ORTAOKULU MEZUNU ÖĞRENCİLERİN İMAM HATİP LİSESİNİ TERCİH ETMEME SEBEPLERİ (KARAMAN İLİ ÖRNEĞİ)

velisinden oluşmaktadır. Bu katılımcılar arasında seçkisiz örnekleme türlerinden uygun örnekleme tekniğine göre belirlenen gruptan araştırma verileri elde edilmiştir. Uygun örnekleme işgücü, zaman ve para açısından sınırlılıklar sebebiyle örneklemin kolay uygulama yapılabilir ve ulaşılabilir birimlerden seçilmesidir (Özen & Gül, 2007). Araştırma kapsamında 350 öğrenci matbu olarak hazırlanan anket formunu doldurmuştur. Ardından ankete katılan öğrencilerden gönüllük esasına dayalı olarak 18 kız, 12 erkek öğrencinin toplamda 30 velisi ile görüşme yapılmıştır. Bu görüşmede yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan sorular velilere yöneltilmiş ve sesli olarak kaydedilmiştir. İmam Hatip Ortaokulu mezunu 350 öğrenci ve 30 veli üzerinden yürütülen çalışmanın katılımcılarına ait bilgiler Tablo 1 ve Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Ankete Katılan Öğrencilerin Demografik Bilgileri

Cinsiyet	n	%
Kız	193	55,1
Erkek	157	44,9
Total	350	100,0
Yaş	n	%
13	22	6,3
14	142	40,6
15	167	47,7
16	18	5,1
17	1	0,3
Total	350	100,0
Sınıf	n	%
9	140	40,0
10	210	60,0
Total	350	100,0
Anne Eğitim	n	%
İlköğretim	234	66,9
Ortaöğretim	91	26,0
Yüksek öğretim	24	6,9
Diğer	1	0,3
Total	350	100,0
Baba Eğitim	n	%
İlköğretim	152	43,4
Ortaöğretim	128	36,6
Yüksek öğretim	70	20,0
Total	350	100,0
Anne Meslek	n	%
Din Görevlisi	5	1,4
Emekli	1	0,3
Esnaf	10	2,9
Ev Hanımı	285	81,4
İşçi	34	9,7
Memur	5	1,4
Öğretmen	9	2,6
Üni. Doçent	1	0,3
Total	350	100,0
Baba Meslek	n	%
Çiftçi	39	11,1
Din Görevlisi	8	2,3
Emekli	22	6,3

Esnaf	90	25,7
İşçi	119	34,0
Memur	42	12,0
Öğretmen	15	4,3
Serbest	7	2,0
Üst Düzey Memur	8	2,3
Total	350	100,0
Aile Aylık Gelir Düzeyi	n	%
0-2000 TL	31	8,9
2001-4000 TL	142	40,6
4001-7000 TL	120	34,3
7001 TL ve üzeri	57	16,3
Total	350	100,0
Yaşanılan Yer	n	%
İl	309	88,3
İlçe	7	2,0
Kasaba	7	2,0
Köy	27	7,7
Total	350	100,0

Tablo 2: Mülakata Katılan Velilerin Demografik Bilgileri

Cinsiyet	n	%
Kadın	16	%53
Erkek	14	%47
Total	30	%100
Yaş	n	%
30-40 arası	15	%50
41-50 arası	13	%43
51 ve üzeri	2	%7
Total	30	%100
Eğitim Düzeyi	n	%
İlköğretim	14	%47
Ortaöğretim	11	%36
Yüksek öğretim	5	%17
Total	30	%100
Meslek	n	%
Çiftçi	1	%3
Esnaf	3	%10
İşçi	10	%33
Memur	5	%17
Emekli	0	%0
Çalışmayan	11	%37
Total	30	%100
Gelir Düzeyi	n	%
0-2000 TL	1	%3
2001-4000 TL	10	%33
4001-7000 TL	11	%37
7001 TL üzeri	8	%27
Total	30	%100
Aile Birey Sayısı	n	%
3 kişi	8	%27

İMAM HATİP ORTAOKULU MEZUNU ÖĞRENCİLERİN İMAM HATİP LİSESİNİ TERCİH ETMEME SEBEPLERİ (KARAMAN İLİ ÖRNEĞİ)

4 kişi	7	%23
5 kişi	8	%27
6 kişi	7	%23
Total	30	%100
Yaşanılan Yer	n	%
İl	25	%83
İlçe	0	%0
Kasaba	1	%3
Köy	4	%4
Total	30	%100

Veri Toplama Araçları

Araştırma ile alakalı ulusal alanyazın taranarak bu konuda geliştirilen bir ölçek olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Yine literatür taranarak konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelenmiştir. Tarama sonucunda, araştırma konusuyla ilgili geliştirilmiş kapsamlı bir ölçek bulunamamıştır. Bu araştırma için likert tipi sorulardan oluşan anket ve yarı yapılandırılmış görüşme formunun uygun olduğu düşünülmüştür.

Likert tipi sorular, üzerinde çalışılan araştırma konusu hakkında benimsenen düşünce ve tutumu içerir. Bu düşünce ve tutumu ifade eden soruya katılım düzeyi ise birden çok seçenekle ortaya konur. Bu seçenekler analiz aşamasında sayısal bir ifadeyle kodlanır ve veriye dönüştürülerek analiz edilir (Turan, Şimşek, & Aslan, 2015).

Nitel araştırmalarda görüşme tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde ise araştırmacı konu ile ilgili soruların yer aldığı bir form hazırlar. Fakat görüşme esnasında bu sorularda esnek davranabilir, konunun detaylı şekilde cevabını alabilmek veya eksik kalan hususları ortaya çıkarmak için ek sorular sorabilir (Dömbekçi Akman, 2022).

Bu bilimsel veriler ışığında veri toplama aracı olarak anket soruları hazırlama çalışmalarına başlanmıştır. İl merkezinde bulunan İmam Hatip Ortaokulları ziyaret edilmiş, idareci, öğretmen ve bazı öğrencilerin İmam Hatip Liselerini tercih etmeme sebeplerinin neler olabileceğine dair görüşleri alınmıştır. Bu görüşlere dayalı olarak sorular oluşturulmuştur. Sorular aile ve çevrenin etkisi, bireysel tercihlerin etkisi, okul ve eğitimin etkisi, siyasi durumun etkisi şeklinde dört kategoride gruplandırılmış ve uzman görüşlerine başvurulmuştur. Uzman görüş ve değerlendirmeleri sonucunda; Katılıyorum / Katılmıyorum / Kararsızım seçeneklerinden oluşan 27 soruluk üçlü likert tipi sorulardan oluşan anket formu ve 7 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ortaya çıkarılmıştır.

Anket formu matbu olarak hazırlanmış ve örneklem guruba uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan sorular velilere yöneltilmiş ve sesli olarak kaydedilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Anketler uygulamaya koyulmadan önce, belirlenen okullarda uygulanabileceğine dair gerekli izinler alınmıştır. Daha sonra araştırmaya katılan İmam Hatip Ortaokulu mezunu olup İmam Hatip Liseleri dışında diğer ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilere dağıtılmak üzere anket formu çoğaltılarak uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Örneklemi oluşturan okullara gidilerek anketler okul yönetiminin de desteğiyle öğrencilere dağıtılmıştır. Anketler, örneklem grubunun ankete ilgi göstermelerini sağlamak, onlardan gelebilecek soruları yanıtlamak ve verilerin eksiksiz toplanmasını sağlamak amacıyla bizzat araştırmacılar tarafından öğrencilerin uygun olduğu zaman diliminde yapılmıştır. Uygulama sırasında

öğrencilere araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş, gerekli açıklamalar yapılmıştır. Böylece tüm sorulara eksiksiz yanıt vermeleri sağlanmıştır. Uygulanan 350 anketin tamamı değerlendirmeye alınmıştır.

Öğrencilerden elde edilen verilerin toplama süreci 13.09.2021-25.09.2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Ardından 01.10.2021 – 15.11.2021 tarihleri arasında gönüllük esasına dayalı olarak veliler ile görüşme yapılmıştır. Bu görüşmede yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan sorular velilere yöneltilmiş ve sesli olarak kaydedilmiştir. 16 erkek veli ve 14 kadın veli 01'den başlayarak 30'a kadar numaralandırılmıştır. Önce öğrenci sonra veli olmak üzere cinsiyetleri K ve E harfleriyle belirtilmiştir. Örneğin EK10 ifadesinde E öğrencinin erkek, K ise velinin kadın olduğunu ifade etmektedir.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır. Betimsel analizde veriler araştırma sorularına göre veya veri toplama sürecinde kullanılan sorular ya da soruların temalarına göre dikkate alınarak özetlenmekte ve yorumlanmaktadır (Baltacı, 2019). Anket formunda yer alan kısa cevaplı sorular ve açık uçlu sorular, çoktan seçmeli ve likert tipi soruların yanıtları çalışmada analiz edilmiştir. İçerik analizinde ise betimsel analizle ortaya koyulan veriler daha derinlemesine incelenerek kodlanmış ve temalar oluşturularak tablolastırılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Anket formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu taslak olarak hazırlandıktan sonra uzman görüşü alınıp, düzenlenerek geçerlik ve güvenirliliğine katkı sağlanmıştır. Nicel verilerin analizinde katılımcıların görüşlerinin çeşitli demografik özelliklerinden bağımsız olup olmadığını belirlemek için ki-kare (χ^2) bağımsızlık testi kullanılmıştır. Çalışmada, p değeri olarak ki-kare testindeki Pearson kullanılmıştır. Pearson, bir ya da birden fazla kategoride beklenen frekanslar ile gözlemlenen frekanslar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için kullanılır (Greenwood & Nikulin, 1996). İncelenen tablolardaki hücrelerin %20'sinden fazlasında beklenen frekansının 5'den küçük olduğu durumlarda, veri birleştirmesi yapılmıştır. Yüzde ve frekans değerlerinin paylaşımında olduğu gibi, ki-kare bağımsızlık testi sonuçları, her kategorinin altında o kategorideki İmam Hatip Liselerini tercih etmeme sebeplerine dair faktörler tablo ile paylaşılmıştır. Ayrıca her demografik değişken analizinin sonunda, bulguların daha net görülebilmesi için o demografik değişkene bağımlı sorunların seçenekler bazında yüzde dağılımları sunulmuştur.

Etik Konular

Araştırmada kullanılacak olan veri toplama aracı İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu Başkanlığı tarafından 11.01.2021 tarih ve E.434 sayılı yazı ile etik yönden uygunluğuna karar verilmiştir. Araştırma için ayrıca T.C Karaman Valiliğine bağlı İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden 23/03/2021 tarih ve E-99371540-605.01-22875198 sayılı kararı ile uygulama izin onayı alınmıştır. Gönüllü katılımcılardan elde edilen veriler, bilimsel ve etik kurallara uygun şekilde raporlanmıştır.

Bulgular

Tercihe Etki Eden Faktörlere Dair Katılım Düzeyleri

Tablo 3: Aile ve Çevrenin Etkisi İle İlgili İfadelere Katılım Düzeyleri

Sorular	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%
İmam Hatip Lisesi dışında başka bir liseye gitmemde ailemin etkisi oldu	256	73,1	31	8,9	63	18,0
İmam Hatip Lisesi dışında başka bir liseye gitmemde ailem dışındaki diğer yakınlarımın etkisi oldu	275	78,6	39	11,1	36	10,3
İmam Hatip Lisesi dışında başka bir liseye gitmemde arkadaş çevremın etkisi oldu	258	73,7	32	9,1	60	17,1
Şu an okuduğum okulda ailemden veya yakınlarımdan biri okumakta olduğu için İmam Hatip Lisesi yerine bu okulu seçtim	281	80,3	27	7,7	42	12,0
Üyesi olduğum sivil Toplum Kuruluşu (Vakıf, Dernek vb.) İmam Hatip Lisesini tercih etmememde etkili oldu.	327	93,4	18	5,1	5	1,4
İmam Hatip Ortaokulunda iken İmam Hatip Lisesini tercih etmemem için beni yönlendiren öğretmenler oldu	298	85,1	23	6,6	29	8,3
İmam Hatip Ortaokulundaki öğretmenlerin olumsuz davranışlarını gördüğüm için İmam Hatip Lisesi okumayı düşünmedim	247	70,6	44	12,6	59	16,9

“İmam Hatip Lisesi dışında başka bir liseye gitmemde ailemin etkisi oldu” ifadesine katılmayanların oranı %73,1, kararsız olduğunu belirtenlerin oranı %8,9 olup katıldığını belirtenlerin oranı %18’dir. “İmam Hatip Lisesi dışında başka bir liseye gitmemde ailemin etkisi oldu” ifadesine katılmayanların oranı %78,6, kararsız olduğunu söyleyenlerin oranı %11,1 olup katıldığını ifade edenler %10,3’tür. “İmam Hatip Lisesi dışında başka bir liseye gitmemde arkadaş çevremın etkisi oldu” ifadesine katılmayanların oranı %73,7, kararsız olanların oranı %9,1 olup katıldığını bildirenlerin oranı %17,1’dir. “Şu an okuduğum okulda ailemden veya yakınlarımdan biri okumakta olduğu için İmam Hatip Lisesi yerine bu okulu seçtim” ifadesine katılmayanların oranı %80,3, kararsız olduğunu belirtenlerin oranı %7,7 olup katıldığını belirtenlerin oranı %12’dir. “Üyesi olduğum sivil Toplum Kuruluşu (Vakıf, Dernek vb.) İmam Hatip Lisesini tercih etmememde etkili oldu” ifadesine katılmayanların oranı %93,4, kararsız olduğunu belirtenlerin oranı %5,1 olup katıldığını belirtenlerin oranı %1,4’tür. “İmam Hatip Ortaokulunda iken İmam Hatip Lisesini tercih etmemem için beni yönlendiren öğretmenler oldu” ifadesine katılmayanların oranı %85,1, kararsız olduğunu belirtenlerin oranı %6,6 olup katıldığını belirtenlerin oranı %8,3’tür. “İmam Hatip Ortaokulundaki öğretmenlerin olumsuz davranışlarını gördüğüm için İmam Hatip Lisesinde okumayı düşünmedim” ifadesine katılmayanların oranı %70,6, kararsızım seçeneğini işaretleyenlerin oranı %12,6 olup katıldığını ifade edenler %16,9’dur.

Tablo 4: Bireysel Tercihlerin Etkisi ile İlgili İfadelere Katılım Düzeyi

Sorular	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%
İmam Hatip Lisesini tercih etmemek tamamen kendi kararımды	18	5,1	21	6,0	311	88,9
İmam Hatip Lisesine gitmem için aile ve yakın çevremden beni ikna etmeye çalışanlar oldu fakat ben yine de şimdiki okulumu seçtim	198	56,6	45	12,9	107	30,6
İmam Hatip Ortaokulunda okurken kendimi İmam Hatip okul kültürüne ait hissetmiyordum o yüzden İmam Hatip Lisesi bana soğuk ve/veya yabancı geliyordu	188	53,7	78	22,3	84	24,0
İmam Hatip Lisesinde kendimi baskı altında hissedeceğim için tercih etmedim	192	54,9	61	17,4	97	27,7
Kıyafet özgürlüğüme önem vermem (Kız öğrenciler için başımı örtmek istememem) İmam Hatip Lisesini tercih etmememde etkili oldu	138	39,4	170	48,6	42	12,0
İmam Hatip Lisesi dışındaki liselerde kıyafet serbestliği olmasaydı (kız öğrenciler için, başörtüsü yasağı olsaydı) yine de şu anda okuduğum okulu tercih ederdim	86	24,6	197	56,3	67	19,1
Kur'an kursu öğreticiliği, vaizlik, İmamlık, müezzinlik gibi mesleklere sahip olmak istemediğim için İmam Hatip Lisesini seçmedim	163	46,6	65	18,6	122	34,9
İmam Hatip Lisesinde kız ve erkeklerin ayrı olması okul tercihimı etkiledi. Eğer kız erkek karışık olsaydı İmam Hatip Lisesini seçerdim	264	75,4	46	13,1	40	11,4

“İmam Hatip Lisesini tercih etmemek tamamen kendi kararımды” ifadesine katılmayanların oranı %5,1, kararsız olduğunu belirtenlerin oranı %6 olup katıldığını belirtenlerin oranı %88,9’dur. “İmam Hatip Lisesine gitmem için aile ve yakın çevremden beni ikna etmeye çalışanlar oldu fakat ben yine de şimdiki okulumu seçtim” ifadesine katılmayanların oranı %56,6, kararsız olduğunu söyleyenler %12,9 olup katıldığını ifade edenlerin oranı %30,6’dır. “İmam Hatip Ortaokulunda okurken kendimi İmam Hatip okul kültürüne ait hissetmiyordum o yüzden İmam Hatip Lisesi bana soğuk ve/veya yabancı geliyordu” ifadesine katılmayanların oranı %53,7, kararsız olduğunu belirtenlerin oranı %22,3 olup katıldığını belirtenlerin oranı %24’tür. “İmam Hatip Lisesinde kendimi baskı altında hissedeceğim için tercih etmedim” ifadesine katılmayanların oranı %54,9, kararsız olduğunu belirtenlerin oranı %17,4 olup katıldığını belirtenlerin oranı %27,7’dir. “(Kız öğrenciler için) Kıyafet özgürlüğüme önem vermem (veya başımı örtmek istememem) İmam Hatip Lisesini tercih etmememde etkili oldu” ifadesine katılmayanların oranı %39,4, kararsız olduğunu belirtenlerin oranı %48,6 olup katıldığını belirtenlerin oranı %12’dir. “İmam Hatip Lisesi dışındaki liselerde kıyafet serbestliği olmasaydı (başörtüsü yasağı olsaydı) yine de şu anda okuduğum okulu tercih ederdim” ifadesine katılmayanların oranı %24,6, kararsız olduğunu belirtenlerin oranı %56,3 olup katıldığını belirtenlerin oranı %19,1’dir. “Kur’an kursu öğreticiliği, vaizlik, İmamlık, müezzinlik gibi mesleklere sahip olmak istemediğim için İmam

İMAM HATİP ORTAOKULU MEZUNU ÖĞRENCİLERİN İMAM HATİP LİSESİNİ TERCİH ETMEME SEBEPLERİ (KARAMAN İLİ ÖRNEĞİ)

Hatip Lisesini seçmedim” ifadesine katılmayanların oranı %46,6, kararsız olduğunu belirtenlerin oranı %18,6 olup katıldığını belirtenlerin oranı %34,9’dur. “İmam Hatip Lisesinde kız ve erkeklerin ayrı olması okul tercihimizi etkiledi. Eğer kız erkek karışık olsaydı İmam Hatip Lisesini seçerdim” ifadesine katılmayanların oranı %75,4, kararsızım seçeneğini işaretleyenler %13,1 olup katıldığını bildirenlerin oranı %11,4’tür.

Tablo 5: Okul ve Eğitimin Etkisi ile İlgili İfadelere Katılım Düzeyleri

Sorular	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%
İmam Hatip Ortaokulunda okurken okulumdan memnundum	70	20,0	95	27,1	185	52,9
İmam hatip Ortaokulunda yeteri kadar dini eğitim aldığımı düşündüğüm için İmam Hatip Lisesine devam etmeye gerek duymadım	138	39,4	80	22,9	132	37,7
İmam Hatip Ortaokulunda Kur’an-ı Kerim dersinin zor gelmesi İmam Hatip Lisesini tercih etmememde etkili oldu	251	71,7	46	13,1	53	15,1
İmam Hatip Ortaokulunda Arapça dersinin zor gelmesi İmam hatip Lisesini tercih etmememde etkili oldu	174	49,7	45	12,9	131	37,4
İmam Hatip Lisesi meslek derslerinden (Kur’an, Arapça, Tefsir, Hadis, Kelam vs.) üniversite sınavında soru çıkmayacak olması tercihimizi etkiledi	108	30,9	72	20,6	170	48,6
Şu anda okuduğum lisede haftada iki saat zorunlu, iki saat de seçmeli din dersinin olması ve burada yeteri kadar dini eğitim alıyorm olmam İmam Hatip Lisesini tercih etmememde etkili oldu	140	40,0	103	29,4	107	30,6
İmam Hatip Liselerinin dinî eğitim beklentilerimi karşılayacak seviyede olduğunu düşünüyorum	125	35,7	122	34,9	103	29,4
İmam Hatip Liselerinin akademik başarısının iyi olduğunu düşünüyorum	102	29,1	162	46,3	86	24,6
Şu an okuduğum okulun eğitim kalitesinin Proje okulu olmayan İmam Hatip Liselerinden daha iyi durumda olduğunu düşünüyorum	44	12,6	105	30,0	201	57,4
İmam Hatip Lisesini tercih etmediğim için pişmanlık duyuyorum	302	86,3	39	11,1	9	2,6

“İmam Hatip Ortaokulunda okurken okulumdan memnundum” ifadesine katılmayanların oranı %20, kararsız olduğunu belirtenlerin oranı %27,1 olup katıldığını belirtenlerin oranı %52,9’dur.“İmam hatip Ortaokulunda yeteri kadar dini eğitim aldığımı düşündüğüm için İmam Hatip Lisesine devam etmeye gerek duymadım” ifadesine katılmayanların oranı %39,4, kararsız olduğunu belirtenlerin oranı %22,9 olup katıldığını belirtenlerin oranı %37,7’dir.“İmam Hatip Ortaokulunda Kur’an-ı Kerim dersinin zor gelmesi İmam hatip Lisesini tercih etmememde etkili oldu” ifadesine katılmayanların oranı %71,7,

kararsız olduğunu ifade edenlerin oranı %13,1 olup katıldığını söyleyenlerin oranı %15,1'dir. "İmam Hatip Ortaokulunda Arapça dersinin zor gelmesi İmam Hatip Lisesini tercih etmememde etkili oldu" ifadesine katılmayanların oranı %49,7, kararsız olduğunu belirtenlerin oranı %12,9 olup katıldığını belirtenlerin oranı %37,4'tür. "İmam Hatip Lisesi meslek derslerinden (Kur'an, Arapça, Tefsir, Hadis, Kelam vs.) üniversite sınavında soru çıkmayacak olması tercihimizi etkiledi" ifadesine katılmayanların oranı %30,9, kararsız olduğunu belirtenlerin oranı %20,6 olup katıldığını belirtenlerin oranı %48,6'dır. "Şu anda okuduğum lisede haftada iki saat zorunlu, iki saat de seçmeli din dersinin olması ve burada yeteri kadar dini eğitim alıyor olmam İmam Hatip Lisesini tercih etmememde etkili oldu" ifadesine katılmayanların oranı %40, kararsız olduğunu belirtenlerin oranı %29,4 olup katıldığını belirtenlerin oranı %30,6'dır. "İmam Hatip Liselerinin dinî eğitim beklentilerimi karşılayacak seviyede olduğunu düşünüyorum" şeklinde cevap verenlerin oranı %35,7, kararsız olduğunu düşünenlerin oranı %34,9 olup katıldığını belirtenlerin oranı %29,4'tür. "İmam Hatip Liselerinin dinî eğitim beklentilerimi karşılayacak seviyede olduğunu düşünüyorum" diyenlerin oranı %29,1 kararsızım seçeneğini işaretleyenlerin oranı %46,3 olup katıldığını belirtenler ise %24,6'dır. "Şu an okuduğum okulun eğitim kalitesinin Proje Okulu olmayan İmam Hatip Liselerinden daha iyi durumda olduğunu düşünüyorum" ifadesine katılmayanların oranı %12,6 kararsız olduğunu belirtenlerin oranı %30 olup katıldığını belirtenlerin oranı %57,4'tür. "İmam Hatip Lisesini tercih etmediğim için pişmanlık duyuyorum" ifadesine katılmayanlar oran olarak %86,3 kararsız olduğunu ifade edenler %11,1 olup katıldığını söyleyenlerin oranı %2,6'dır.

Tablo 6: Siyasi ve Toplumsal Bakışın Etkisi ile İlgili İfadelere Katılım Düzeyleri

Sorular	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%
Toplumda veya içinde bulunduğum çevrede İmam Hatip Liselerine karşı olumsuz bir bakış var ve bu benim İmam Hatip Lisesini tercih etmememde etkili oldu	287	82,0	48	13,7	15	4,3
Medyada İmam Hatip Liseleri ile ilgili yapılan tartışmalar beni olumsuz anlamda etkilediği için İmam Hatip Lisesini tercih etmedim	307	87,7	30	8,6	13	3,7

"Toplumda veya içinde bulunduğum çevrede İmam Hatip Liselerine karşı olumsuz bir bakış var ve bu benim İmam Hatip Lisesini tercih etmememde etkili oldu" ifadesine katılmayanların oranı %82 kararsız olduğunu ifade edenlerin oranı %13,7 olup katılıyorum seçeneğini işaretleyenlerin oranı %4,3'tür. "Medyada İmam Hatip Liseleri ile ilgili yapılan tartışmalar beni olumsuz anlamda etkilediği için İmam Hatip Lisesini tercih etmedim" ifadesine katılmayanların oranı %87,7 kararsızım ifadesine katılım oranı %8,6 olup katıldığını ifade edenlerin oranı %3,7'dir.

Veliler Açısından İmam Hatip Lisesini Tercih Etmeme Sebepleri

Bu bölümde ortaokul eğitimini İmam Hatip Ortaokullarında almış fakat daha sonra farklı bir liseye giderek İmam Hatip Lisesini tercih etmemiş öğrencilerin velilerinden otuz (30) veliye sorulan yedi (7) mülakat sorusu ve bu sorulara verilen cevaplar yer almaktadır.

Öğrenci velilerine sorduğumuz ilk soru, “Çocuğunuzu niçin İmam Hatip ortaokuluna göndermişsiniz? Bu tam olarak kimin kararıydı?” sorusudur. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 7’de özetlenmiştir.

Tablo 7: Velilerin Çocuklarını İmam Hatip Ortaokuluna Gönderme Nedenleri

	Görüş Sayısı	%
Kur’an-ı Kerim, dini bilgiler ve birtakım değerleri öğrenmesi için	25	%83,3
Bu okulların daha güvenli olmasından dolayı	5	%16,6
Okula ulaşım kolaylığının olması	4	%13,3
Çocuğun İmam Hatip Ortaokuluna gönderilmesi ailece alınan bir karardır	29	%96,6
İmam Hatip Ortaokuluna gönderilmesi çocuğun kendi kararıdır	1	%3,3

Tablo 7’de görüldüğü gibi öğrenci velilerinin tamamına yakını (%83,3) çocuklarının Kur’an-ı Kerim okumayı öğrenmeleri, dini bilgiler edinmeleri ve birtakım değerlere küçük yaşta sahip olmaları amacıyla gönderdikleri yanıtını vermişlerdir. Ayrıca İmam Hatip Ortaokulunu daha güvenli buldukları için (%16,6) bu okullarda okumalarını sağladıkları yönünde cevaplar vermişlerdir. Veliler genellikle bunun ailece aldıkları bir karar olduğunu söylemişlerdir (%96,6).

Aşağıda bazı katılımcıların çocuklarını İmam Hatip Ortaokuluna gönderme amacına ilişkin görüşlerinden bazılarına yer verilmiştir:

KK01, “Çocuğumu İmam Hatip Ortaokuluna dini eğitim alması, dini değer yargılarına sahip olması ve Kur’an-ı Kerim okumayı öğrenmesi için gönderdim. Bu, çocuğum ve ikimizin ortak kararıydı.”

EK17, “İmam Hatip daha güvenli geldiği için gönderdim. Sonuçta din, iman, vicdan öğretiliyor. Orada okuyan çocukların daha şuurlu olacağını düşündüm. Bu ailece aldığımız bir karardır.”

Öğrenci velilerine sorduğumuz ikinci soru olan “Çocuğunuzun lise tercihi tam olarak kimin kararıydı?” sorusudur. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 8’de özetlenmiştir.

Tablo 8: Çocuğun Lise Tercihinin Kimin Kararı Olduğu Gösteren

	Görüş Sayısı	%
Tamamen kendi kararıydı	26	%86,6
Ailece aldığımız bir karardı	4	%13,3

Tablo 8’de görüldüğü gibi velilerin tamamına yakını (%86,6) lise tercihinde öğrencinin sadece kendi kararına uyduklarını ifade etmişlerdir. Çok azı ise (%13,3) yine baskı zorlama olmaksızın ailece alınan demokratik bir karar olduğunu söylemişlerdir.

Sorumuz bazı veliler tarafından şu şekilde değerlendirilmiştir;

KK06, “İmam Hatipte okumayı kendisi istemedi biz de okusun da nerde olsa önemli değil diyerek düz liseye gönderdik.”

KE19, “Oğlumuzun kendi isteğiyle düz lise. Bana kalsa dedesi gibi İmam olmasını istiyordum ama olmadı. Gitmek istemedi İmam hatip Lisesine.”

Velilere sorduğumuz üçüncü soru “Çocuğunuz İmam Hatip Lisesine gitmiş olsaydı onun geleceğiyle ilgili endişe duyar mıydınız? Niçin?” Bu soruya verilen cevaplar Tablo 9’da özetlenmiştir.

Tablo 9: Çocuğun İmam Hatip Lisesinde Okuması Halinde Endişe Duyulup Duyulmayacağı

	Görüş Sayısı	%
Çocuğumuz İmam Hatip Lisesine gitmiş olsaydı onun geleceğiyle ilgili endişe duyardım	9	%30
Çocuğumuz İmam Hatip Lisesine gitmiş olsaydı onun geleceğiyle ilgili endişem olmazdı	21	%70

Tablo 9’da velilerin önemli bir çoğunluğu (%70) İmam Hatip okulları ile ilgili herhangi bir endişelerinin olmayacağını ifade etmişlerdir. Fakat belli bir oranı ise (%30) birtakım endişelerinin olabileceğini söylemişlerdir. Bu endişeler Tablo 12’de belirtilen İmam Hatip Liselerinin dezavantajları olarak görülen durumların aynılarını ihtiva etmektedir. Açıklaması ilgili tablo başlığı altında yer almaktadır.

Velilerin verdiği yanıtlardan bazıları şöyledir;

KK08, “Asla endişe duymazdım. Çünkü çocuğumun her alanda başarılı olacağına inanan bir anneyim.”

EK18: “İmam Hatip Liselerinde din dersleri fazla ve bu dersler üniversite sınavına hazırlık aşamasında zamanını alacaktı. Dolayısıyla çalışma performansını da etkileyebilirdi. Bundan dolayı endişe duyardım.”

Dördüncü sorumuz “Çocuğunuzun şu an okuduğu okulla ilgili bir pişmanlığınız ya da kaygınız var mı? Nedir?” şeklindedir. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 10’da özetlenmiştir.

Tablo 10: Şu Anda Öğrenim Görülen Okulla İlgili Pişmanlığın Olup Olmadığı

	Görüş Sayısı	%
Çocuğumuzun şu an okuduğu okulla ilgili pişmanlığımız ve kaygımız var	5	%16,6
Çocuğumuzun şu an okuduğu okulla ilgili bir pişmanlığımız ya da kaygımız yok	25	%83,3

Tablo10’da görüldüğü gibi velilerin bu soruya verdikleri cevaplardan herhangi bir yönden pişmanlıklarının olmadığı anlaşılmaktadır (%83,3). Fakat bazı veliler çocuğunun kötü arkadaş ortamlarına dahil olması yönünde birtakım kaygılarının olduğunu dolayısıyla güvenli bir ortam olmadığını söylemişlerdir (%16,6). Veliler tarafından verilen yanıtlardan bazıları şunlardır:

EK12, “Hayır kesinlikle. Bir pişmanlığım ya da kaygım yok. Okulumuz gayet çağdaş ve olması gerektiği gibi bir okul.”

KE23, “Yok yok hayır pişman değilim kesinlikle. Okusun iyi yerlere gelsin, vatanına, milletine faydalı olsun da nerde olursa olsun. Bir kaygım da yok ne olsun.”

Beşinci sorumuz ise; “Eğer bir kız öğrenci velisiyseniz, hayat görüşü sebebiyle kızınızın başını örtmesi veya açması sizin okul seçiminizde etkili oldu mu? Nasıl?” şeklindeydi. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 11’de özet olarak verilmiştir.

Tablo 11: Kız Öğrencinin Başının Kapalı veya Açık Olmasının Okul Tercihinde Etkili Olup Olmadığı

	Görüş Sayısı	%
Kızımızın başını örtmesi veya açması okul seçimimizde etkili oldu	5	%16,6
Kızımızın başını örtmesi veya açması okul seçimimizde etkili olmadı	13	%43,3

Tablo 11’de görüldüğü gibi kız öğrenci velilerinin çoğunluğu bu soruya okul tercihinde kızlarının başını kapatması veya açmasının etkili olmadığını, (%43,3) bunun ise hiçbir okulda başı kapatmanın yasak olmamasından dolayı olduğunu söylemişlerdir. Ancak az bir oranın (%16,6) etkili olduğunu söylediği görülmektedir.

Bu soruya verilen cevaplardan bazıları aşağıdaki şekildedir;

EK15, “Vallahi ne diyeyim. Çok da etkili bir durum değil. Bizim kız nereye gitse oraya göre hareket eder. Kapanacaksa kapanır, açılacaksa açılır. Kendisi bu okulu istedi buraya verdik. Okusun da nerde okursa okusun dedik.

KK02, “Kısmen oldu. Çünkü ben kızımın başını zorlamayla değil kendi isteğiyle, kendi seçimiyle kapatmasını istiyorum. İmam Hatipte okusaydı kendisini baskı altında hissedebilirdi.”

Velilere yönelttiğimiz altıncı soru ise “Şu an okuduğu lisenin çocuğunuzun hayatına ve mesleğine ne gibi katkı sağlayacağını düşünüyorsunuz? İmam Hatip Lisesinde okuyorsa ne gibi dezavantajları olurdu?” Bu soruya verilen cevaplar Tablo 12’de özet olarak verilmiştir.

Tablo 12: Öğrenim Görülen Lisenin Çocuğun Hayatına veya Mesleğine Katkı Sağlayıp Sağlamayacağı ve İmam Hatip Liselerinin Dezavantaj Olarak Görülüp Görülmediği

	Görüş Sayısı	%
Şu an okuduğu lisenin çocuğumuzun hayatına ve mesleğine katkı sağlayacağını düşünmüyorum	17	%56,6
Şu an okuduğu lisenin çocuğumuzun hayatına ve mesleğine katkı sağlayacağını düşünüyorum	13	%43,3
Çocuğum İmam Hatip Lisesinde okusaydı birtakım dezavantajları olurdu	18	%60
Bu dezavantaj İmam Hatip Lisesi Meslek derslerinin olmasıdır	14	%46,6
Bu dezavantaj siyasi yönden ileriki dönemlerde İmam Hatip Lisesinde okuyanların mağduriyet yaşama ihtimalidir	4	%13,3
Çocuğum İmam Hatip Lisesinde okusaydı hiçbir dezavantajı olmazdı	12	%40

Tablo 12’de görüldüğü gibi öğrenci velileri çocuklarının şu an okuduğu lisenin onların hayatına günümüz şartlarında herhangi bir katkı sağlamayacağını, çünkü lise mezunu olmanın

iş sahası anlamında herhangi bir ayrıcalık sağlamadığını ifade etmişlerdir. Yine hedefledikleri meslek açısından da hazır bulunuşluk düzeyini artıracak bir katkısının olmadığını belirtmişlerdir (%56,6). Fakat üniversiteye hazırlık konusunda İmam Hatip Liselerinden daha iyi konumda olabileceklerini, bunun nedeninin de İmam Hatip Liselerinde Arapça ve meslek derslerinin bulunması gibi bir dezavantajının olduğu şeklinde görüş belirtmişlerdir (%46,6). Bunun yanında bazı veliler ise İmam Hatip Liselerinin çocukları için hiçbir dezavantajının olmadığını söylemişlerdir (%40).

Velilerin cevaplarından bazıları şu şekilde olmuştur;

EK17, “Hayatına ya da mesleğine bir katkısı olmazdı. Düz lise çünkü. Herhangi bir mesleğe yönelik değil. Üniversite sınavına hazırlıkta katkısı olursa olacak. Bunun dışında bir şey diyemeyiz. İmam Hatip Lisesinde olsaydı da bir dezavantajı olmazdı. Ha o zaman niye göndermediniz diyeceksiniz. Çocuğun kendisi istemedi biz de ısrar etmedik. Ondan dolayı.”

KE21, “Ben de lise mezunuyum sadece lise mezunu olmanın hayata ne katkısı olabilir ki. Eskidenmiş o lise mezunlarının ayrıcalıklı olduğu. Yani çocuğumun okuduğu lisenin şu an için hayatına da istediği mesleğe de bir katkısı olacağını sanmıyorum”

Öğrenci velilerine sorduğumuz son soru ise önceki soruların özeti mahiyetinde son noktayı koyan bir sorudur. “Çocuğunuzu İmam Hatip Lisesine göndermemekteki en önemli sebep nedir?” Bu soruya verilen cevaplar Tablo 13’te özet olarak verilmiştir.

Tablo 13: Veliler Açısından Çocuğun İmam Hatip Lisesine Gitmemesinde En Önemli Sebep

	Görüş Sayısı	%
Çocuğumuzu İmam Hatip Lisesine göndermemekteki en önemli sebep kendi tercihi olmasıdır	30	%100

Tablo13’te görüldüğü gibi son sorumuza verilen cevaplardan velilerin isteği ve tercihi ne yönde olursa olsun İmam Hatip Lisesini tercih etmemenin en önemli nedeni, bunun öğrencilerin kendi kararının olduğu ve ebeveynlerin de bu karara saygı duymalarıdır.

Veliler bu soruya verdiği cevaplardan bazıları aşağıdadır;

KK03, “Ben istiyordum İmam Hatip Lisesinde devam etmesini ama kendisi hiç istemedi. Ezber yapmayı, Arapçayı falan bahane etti. İstemedi işte yapacak bir şey yok.”

EK17, “Bizim açımızdan anne baba olarak yani bir sebep yok. Kendisi istemedi biz de okumaktan soğumasın, istediği okul olsun diye baskı yapmadık.”

Bu bölümde Karaman ilinde İmam Hatip Ortaokulu mezunu olup İmam Hatip Lisesi dışında farklı bir lisede öğrenim gören 350 katılımcıya uygulanan anket soruları ve bu sorular neticesinde ulaşılan bilgilerin istatistiksel sonuçları incelenmiştir. Devamında araştırmanın temel problemi etrafında geliştirilen alt problemlere cevaplar aranmış, elde edilen bulgular çerçevesinde tartışılıp yorumlanmıştır.

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Aile ve Çevrenin Etkisi

Bu başlık altında katılımcı öğrencilere yedi soru yöneltilmiştir. Her bir soruda öğrencinin İmam Hatip Lisesini tercih etmemesinde aile veya çevrenin etkisinin olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır.

Bu soruların ilki; **“İmam Hatip Lisesi dışında başka bir liseye gitmemde ailemin etkisi oldu”** sorusudur. Sorudan çıkan sonuca göre, bu ifadeye katılmayanların oranını göz önünde bulundurduğumuzda öğrencilerin okul tercihinde ailelerin doğrudan etki etmediğini görmekteyiz. Yapılan bazı araştırmalarda da öğrencilerin İmam Hatip Liselerini tercih etme nedenleri arasında ailenin isteği önde gelen etkenler arasında yer almamaktadır. Ateş’in araştırmasına göre öğrencilerin %60’ı İmam Hatip Lisesini kendi isteği ile seçmiştir (Ateş, 2016, s. 37). Çetin (2017) ise araştırmasında öğrencilerin %61,8’inin okul tercihinin kendi isteği ile olduğunu, %27,3’ünün ise ailesinin isteği ile tercih yaptığını ortaya koymuştur (Çetin, 2017). Genel okul tercihi bağlamında değerlendirdiğimizde bu bulgular oransal olarak bizim elde ettiğimiz sonuçların altında kalsa da genel olarak örtüşmektedir.

Bulgularımızda ailesinin etkisinin olmadığını belirtenlerin çoğunluğunun kız öğrencilerden oluştuğu görülmektedir. Bu sonuç Erikoğlu’nun (2019) elde ettiği sonuçla örtüşmektedir (Erikoğlu, 2019, s. 213). Bu durum erkek öğrenciler üzerinde ailenin etkisinin kızlara göre daha fazla olabileceğini veya ailelerin erkek öğrencilerin okumasına daha fazla önem verdiği ihtimalini düşündürmektedir.

Anlamlı bir başka değişken ise anne baba eğitim seviyesi ile soruya verilen cevap arasındaki ilişkidir. Anne ve baba eğitim seviyesi İlköğretim ve Ortaöğretim olanların büyük bir oranı İmam Hatip Lisesi dışında başka bir liseye gitmesi konusunda ailesinin etkisinin olmadığını ifade ederken Yükseköğretim olanların çoğunluğu aile etkisinin olduğunu ifade etmiştir. Özellikle annesi yükseköğretim mezunu olan öğrenciler üzerinde aile etkisi daha bariz görülmektedir. Bu durum ise eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin ve daha çok annelerin çocuğun eğitim hayatı konusunda daha bilinçli davrandığı ihtimalini akla getirmektedir. Aslanargun vd. (2016) yapmış olduğu çalışmada bu ihtimali destekler nitelikte sonuçlar ortaya koymuştur. Çalışmasında ebeveyn eğitim durumu, ailenin ekonomik durumu gibi sosyo-ekonomik unsurların üst düzeyde olduğu aileler çocuklarının eğitim hayatı ile daha yakından ilgilidir sonucuna ulaşmıştır (Aslanargun vd., 2016, s. 228).

Araştırmada elde edilen sonuca göre sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik düzeyi iyi durumda olan ailelerin okul tercihinde aile etkisinin olduğunu görülmesi Aslanargun vd. (2016) ‘nin elde ettiği sonuç ile benzeşmektedir.

“İmam Hatip Lisesi Dışında Başka Bir Liseye Gitmemde Ailem Dışındaki Diğer Yakınlarının Etkisi Oldu” ifadesine katılmayanların oranını göz önünde bulundurduğumuzda öğrencilerin İmam Hatip Lisesi dışında başka bir liseyi tercih etme konusunda aile dışındaki diğer yakınlarının etki etmediği görülmektedir. Bu sonuç Erikoğlu (2019)’nun elde ettiği sonuçla örtüşmektedir. Erikoğlu çalışmasında İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin okul tercihinde akrabalarının fazla etkiye sahip olmadığını ortaya koymuştur (Erikoğlu, 2019). Bu araştırmada da İmam Hatip Lisesini tercih etmemede de yine aile dışındaki yakınların önemli bir etkiye sahip olmadığı ortaya konulmuştur. Aile dışındaki yakınlarının okul tercihinde etkili olduğunu ifade edenlerin genellikle baba mesleği memur olan öğrenciler olduğu görülmektedir.

“İmam Hatip Lisesi Dışında Başka Bir Liseye Gitmemde Arkadaş Çevremin Etkisi Oldu” Ankete katılan öğrencilerin İmam Hatip Lisesini tercih etmeme konusunda arkadaşlarından etkilenmediklerini ifade ettiklerini görmekteyiz. İmam Hatip Liselerini tercih etme durumunda da öğrencilerin arkadaş çevresinden etkilenmedikleri yapılan çalışmalarda ortaya konmuştur. Ateş (2016) çalışmasında araştırmaya katılan öğrencilerin arkadaş ve akrabalarından etkilenerek tercih yapmadıklarını saptamıştır (Ateş, 2016, s. 42). Cengiz (2006) okul tercihinin etkileyen bireysel faktörleri ele almış ve bunlardan arkadaş çevresi etkisinin en düşük etki puanına sahip olduğunu tespit etmiştir (Cengiz, 2006, s. 79). Bu veriler elde ettiğimiz sonuçla örtüşmektedir.

Araştırmada elde edilen bulguda okul tercihinde arkadaş çevresinden etkilenme kısmi oran da görülmektedir. Arkadaş çevresinden etkilenenlerin genellikle çalışan annelerin çocukları olduğu, babası esnaf ve memur olan öğrenciler olduğu ve ekonomik durumu iyi olan ailelerin çocukları olduğu görülmektedir. Bütün bu faktörler ailesinin sosyo-ekonomik durumunun iyi olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda köy ve kasabalarda yaşayan öğrencilerin de arkadaş çevresinden nispeten etkilendiği görülmektedir. Öğrencinin ekonomik durumunun iyi olması veya köyde yaşaması onun diğerlerine göre sosyal çevresinin etkisinde daha çok kalabileceği ihtimalini düşündürmektedir.

Bireysel Tercihlerin Etkisi

“İmam Hatip Lisesini tercih etmemek tamamen kendi kararımı” sorusuna katılımcılar ağırlıklı olarak katılıyorum şeklinde olumlu yanıt vermişlerdir. Bu durum öğrencilerin büyük çoğunluğunun okul tercihinin kendi kararları ile yaptıklarını ortaya koymaktadır. Bu sonuç Cengiz’in (2006) yapmış olduğu araştırmada çıkan sonuçla örtüşmektedir. Buna göre, öğrencilerin herhangi bir lise tercihinin etki eden faktörlerden en fazla etki puanına sahip olan öğrencinin bireysel istek ve beklentileridir (Cengiz, 2006, s. 79). Kendi kararı ile İmam Hatip Lisesi dışındaki bir liseyi seçme konusunda, kız öğrencilerin oranı erkeklere göre daha fazladır. Bu sonuç daha önceki sorulara verilen yanıtlarla örtüşmektedir. Zira erkek öğrencilerin aile, yakın çevre ve arkadaşlarından daha çok etkilendiği sonucu önceki sorulara verilen yanıtlardan tespit edilmişti. Annesi ev hanımı olan öğrenciler İmam Hatip Lisesini tercih etmemenin kendi kararı olduğunu ifade ederken çalışan annelerin çocuklarında bu durum biraz değişmektedir. Zira annesi çalışan öğrencilerden azımsanamayacak bir oran kendi kararı olmadığını belirtmiştir. Ailesinin aylık geliri asgari ücret miktarında ve bunun biraz üzerinde olan öğrencilerin verdiği cevaplar arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Gelir düzeyi düşük olan ailelerin çocukları okul tercihinde kendi kararı ile hareket ettiği, orta ve yüksek gelirli ailelerin çocuklarında ise çevresel faktörlerin kısmen etkili olduğu görülmektedir.

Sosyo-ekonomik durumu iyi olan ailelerin çocuklarının eğitim hayatıyla daha yakından ilgili olduğu ve çocuğunu bu önemli kararında yalnız bırakmadıkları söylenebilir.

“İmam Hatip Ortaokulunda okurken kendimi İmam Hatip okul kültürüne ait hissetmiyordum o yüzden İmam Hatip Lisesi bana soğuk ve/veya yabancı geliyordu” sorusuna verilen yanıtlardan katılımcı öğrencilerin çoğunluğunun kendisini İmam Hatip Lisesine karşı yabancı hissetmediği sonucu çıksa da öğrencilerin yarıya yakınının İmam Hatip Okullarına karşı açık bir şekilde olumlu tutum içerisinde olmadığı da görülmektedir. Zira İmam Hatip Okulları belli bir misyon çerçevesinde din eğitimi yapan kurumlardır. En çok tartışılan olgulardan biri olan dine, her birey ve ailenin yaklaşımı elbette farklı olacaktır. İmam Hatip Lisesinde okumakta olan bazı öğrencilerin bile verilen dini eğitimden dolayı kendisini bu okula ait hissetmediği görülmektedir. Nitekim Şatır (2019) yapmış olduğu araştırmasında İmam Hatip Lisesi öğrencilerinden %12,3’ünün kendisini bu okula ait hissetmediğini ortaya koymuştur (Şatır, 2019, s. 56) Çalışmamızda çıkan verilerde önemli bir çoğunluk için kendisini İmam Hatip Okulu ortamına ait hissetmeme gibi bir durum söz konusu değildir. Demografik özellikler ile karşılaştırdığımızda kız ve erkek öğrenciler arasında oran dağılımının hemen hemen eşit olduğu görülmektedir. Anne eğitim düzeyi yüksek öğretim olan öğrencilere baktığımızda bu öğrencilerin diğerlerine oranla karasızlarla birlikte neredeyse dörtte üçünün İmam Hatip okullarına karşı kendilerini yabancı hissettiklerini görmekteyiz. Bu durum gelir düzeyi orta ve yüksek olanlar için de geçerli olmaktadır. Gelir düzeyi asgari ücret ve altı olanlarda ise İmam Hatip okullarına karşı olumsuz duygu besleme oranı daha düşük seviyededir. Yaşanılan yer açısından değerlendirdiğimizde şehir merkezinde yaşayan öğrencilerin de köyde yaşayanlara göre İmam Hatip okullarına bakış açısının olumsuz olduğu görülmektedir. Yine ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri yükseldikçe çocukların İmam Hatip okullarına karşı olumsuz bakışları

göze çarpmaktadır. Bu sonuç da yine daha önceki verilerden elde edilen sonuçlarla örtüşmektedir. Ekonomik ve kültürel düzeyi yüksek olan aileler okul tercihi konusunda İmam Hatip Liseleri aleyhine daha seçici davranmaktadırlar.

“İmam Hatip Lisesinde kendimi baskı altında hissedeceğim için tercih etmedim”

Sorusuyla ortaya çıkan sonuçlara göre katılımcı öğrencilerin kararsızlarla birlikte neredeyse yarıya yakını İmam Hatip Lisesinde özgürlük alanının daraltılacağını düşünmek suretiyle olumsuz bakış sergilemektedir. Bu durumun ise İmam Hatip Lisesini tercih etmemesinde etkin bir faktör olduğunu söylemek mümkündür. Baskı altında hissedeceğini düşünenlerin çoğunluğu kız öğrencilerdir. Ebeveyn eğitim düzeyi açısından incelediğimizde baba eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken anne eğitim düzeyi yüksek olan öğrenciler, ailesinin ekonomik durumu iyi olan öğrenciler diğerlerine oranla daha çok kendisini İmam Hatip Lisesinde baskı altında hissedeceğinden endişe etmektedir. Bu durum da yine bir önceki soruyu destekler niteliktedir.

“Kıyafet özgürlüğüme önem vermem (kız öğrenciler için, başımı örtmek istememem) İmam Hatip Lisesini tercih etmememde etkili oldu”

Sorusuyla ortaya çıkan sonuçlara göre, İmam Hatip okullarının kıyafet özgürlüğü konusunda diğer okullardan farklı olabileceği ve bireysel özgürlükleri kısıtlayacağı yönünde önyargılar vardır. Bunu önceki iki soruya verilen cevaplardan da anlaşılmaktadır. Yürürlükte olan uygulama ve mevcut ön yargısal anlayışın etkisi ile olabilir, katılımcı öğrencilerin yarıya yakını bu soruya kararsızım şeklinde cevap vermişlerdir. Bu da bize öğrencilerin İmam Hatip Liselerindeki kıyafet uygulaması ile ilgili sağlıklı ve yeterli bilgilerinin olmadığını göstermektedir. Bunun dışında verilen cevaplardan ise çoğunluğu “katılmıyorum” şeklindedir. Başörtüsünün İmam Hatip Lisesini tercih etmemesinde etkili olmadığını ifade eden bu çoğunluğun ya zaten başı örtülü olup her hâlükârda yine örtülü olabileceklerini düşünenler yahut başı açık olup İmam Hatip Lisesinde de başını yine açabileceğini bilenler olması muhtemeldir. Kuşçu (2016), Velilerin Çocuklarını İmam Hatip Liselerine Gönderme Nedenleri ve Beklentileri adlı çalışmasında görüşülen 37 kız öğrenci velisinden 12’sinin kızlarının başının açık olduğunu, 14’ünün başörtüsünden dolayı kızları için İmam Hatip Lisesini tercih ettiklerini ifade ettiklerini belirtmiştir. Dolayısıyla bu çalışmaya göre okul seçiminde başörtülü olma veya olmama etkin bir faktör değildir (Kuşçu, 2016, s. 54).

Araştırmada katılımcılardan baba mesleği memur ve emekli olan öğrencilerin yarıdan fazlası kararsız olduğunu ifade ederken önemli bir oranı ise “katılıyorum” seçeneğini işaretleyerek kıyafet özgürlüğüne önem vermesinin İmam Hatip Lisesini tercih etmemede etkili olduğunu belirtmiştir. Öğrencinin babasının memur veya herhangi bir kurumdan emekli biri olması öğrencinin içinde yaşadığı sosyal ortamı şekillendirebileceği için kıyafet özgürlüğü konusundaki düşünceleri de bu durumdan etkilenebilecektir.

Okul ve Eğitimin Etkisi

“İmam Hatip Ortaokulunda Kur’an-ı Kerim dersinin zor gelmesi İmam hatip Lisesini tercih etmememde etkili oldu” sorusundan çıkan sonuca göre katılımcı öğrenciler Kur’an-ı Kerim dersinin kendilerine zor gelmediğini ifade etmişlerdir. “Kararsızım” yanıtı verenleri de dahil ettiğimizde az bir oranın Kur’an-ı Kerim dersinin kolay olmadığını ifade ettiği görülmektedir. İmam Hatip Ortaokulunda iken öğrenciye Kur’an-ı Kerim dersinin zor gelme durumu anne veya baba ya da her ikisinin eğitim seviyesinin yükselmesi ile orantılı olduğu görülmektedir. Daha çok anne babası yüksek öğretim mezunu olan ve ailesinin gelir düzeyi yüksek olan öğrenciler bu dersin zor geldiğini ifade etmişlerdir. Bu soruya verilen yanıtlardan annesi ev hanımı olanlar ile annesi çalışan öğrenciler arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Babası memur olanlar ile diğer meslek sahibi babalar için de aynı durum söz konusudur. Çalışan annelerin çocukları ile babası memur olanların çocukları diğerlerine göre

bu dersin zor olduğunu daha yüksek oranda ifade etmişlerdir. Bu da bize sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerin Kuran-ı Kerim dersine daha fazla önem verdiklerini ve öğrenciyi dışarıdan destekledikleri için bu öğrencilerin motivasyon düzeylerinin yüksek olabileceğini göstermektedir.

Bu durumda Kur'an-ı Kerim dersinin İmam Hatip Lisesini tercih etmemede etkisinin olmadığı sonucuna varabiliriz.

“İmam Hatip Ortaokulunda Arapça dersinin zor gelmesi İmam Hatip Lisesini tercih etmemede etkili oldu” sorusuna verilen yanıtlarda bir önceki soruya verilen cevaplara göre farklı oranlar ortaya çıkmıştır. “Kararsızım” seçeneğini işaretleyenlerle birlikte değerlendirdiğimizde Arapça dersinin kolay olmadığını ifade edenlerin toplamı katılımcıların yarısını oluşturmaktadır. Elde ettiğimiz bu sonuç Şen Yaman (2017)'in çalışmasındaki veri ile örtüşmektedir. Şen Yaman, İmam Hatip Ortaokulunda okuyan öğrenciler üzerine yaptığı çalışmada öğrencilere Arapça dersinin zor ve karmaşık geldiğini saptamıştır (Şen Yaman, 2017).

Bu araştırmada kesin bir şekilde Arapça dersinin zor olmadığını ifade edip İmam Hatip Lisesini tercih etmemesinde bu dersi caydırıcı etken olarak görmeyenlerin oranı ise yine hemen hemen katılımcıların diğer yarısıdır. Arapça dersinin okul tercihinde etkili olmadığını ifade edenler ağırlıklı olarak anne babası ilköğretim veya ortaöğretim mezunu olanlar ve aile gelir düzeyi düşük olanlardır. Bu durum Arapçanın halk arasında Kur'an dili olarak bilinmesi nedeniyle sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzeyi düşük ailelerin dindarlık düzeyi ile ilişkilendirilebilir.

“İmam Hatip Lisesi meslek derslerinden (Kur'an, Arapça, Tefsir, Hadis, Kelam vs.) üniversite sınavında soru çıkmayacak olması tercihimizi etkiledi” Sorusuyla ortaya çıkan sonuçlara göre, katılımcı öğrencilerin çok büyük kesimi meslek derslerini hedeflerine giden yolda engel olarak görmektedirler. Önemli bir çoğunluk, İmam Hatip Lisesi meslek derslerinden üniversite sınavında soru çıkmayacağı için bu dersleri gerekli görmemektedir. Bu da onların İmam Hatip Liselerini tercih etmemesinde önemli bir etkidir. Anne ve baba eğitim seviyesi, özellikle de baba eğitim seviyesi ilköğretim olanlar meslek derslerinin üniversite sınavında çıkmayacak olmasını problem olarak görmezken; ortaöğretim ve yüksek öğretim olanlar bu durumdan dolayı İmam Hatip Lisesini tercih etmediğini ifade etmişlerdir. Baba mesleği ağırlıklı olarak esnaf ve memur olan öğrenciler İmam Hatip Lisesi meslek derslerinden üniversite sınavında soru çıkmayacağı için bu okulları tercih etmediklerini ifade etmişlerdir. Babası çiftçi, işçi ve emekli olanlarda ise etkisinin olduğuna dair verilen yanıt oranı daha düşüktür. Ailenin aylık geliri yönünden incelediğimizde aylık geliri orta ve üst düzey gelire sahip ailelerin çocukları meslek derslerinden üniversite sınavında soru çıkmayacağı için İmam Hatip Lisesini tercih etmediklerini ifade etmişlerdir.

“İmam Hatip Liselerinin akademik başarısının iyi olduğunu düşünüyorum” Sorusuyla ortaya çıkan sonucu değerlendirdiğimizde öğrencilerin çoğunluğunun “kararsızım” seçeneğini işaretleyerek bu konuda fikir sahibi olmadıklarını görmekteyiz. Üçte bire yakın bir oranın ise doğrudan İmam Hatip Liselerinin akademik başarısının iyi olmadığı yönünde görüş belirttiğini görmekteyiz. İmam Hatip Liselerinin akademik başarısının iyi olduğunu düşünenlerin oranı katılımcıların yaklaşık dörtte birine tekabül etmektedir. Sonuç olarak öğrencilerin dörtte üçü İmam Hatip Liselerinin akademik başarısının iyi olduğuna dair olumlu bir düşünceye sahip değildir. Bu durum daha önceki uygulamalarda bütün okulların puanla öğrenci alması ve İmam Hatip Liselerinin ise alım puanlarının düşük olması dolayısıyla da başarılı öğrencilerin bu okullara gelmemesi ve üniversite kazanan öğrenci oranının az olması ile açıklanabilir.

“Şu an okuduğum okulun eğitim kalitesinin Proje okulu olmayan İmam Hatip Liselerinden daha iyi durumda olduğunu düşünüyorum” Sorusuyla ortaya çıkan çıkan sonuç bir önceki soruya verilen yanıtları destekler durumdadır. Öğrencilerin çoğunluğu bu soruya “katılıyorum” yanıtı vererek aslında İmam Hatip Liselerinin akademik başarısını iyi görmediklerini ifade etmiş olmaktadır. Yine “kararsızım” cevabı verenlerin de azımsanamayacak oranda olması öğrencilerin İmam Hatip Liselerinin eğitim durumu hakkında fikir sahibi olmadıklarını göstermektedir. Öğrencilerin anne ve baba eğitim seviyesi ile ailenin aylık geliri yükseldikçe bu soruya “katılıyorum” cevabı oranı da yükselmektedir. Bu da sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik düzeyi orta ve yüksek olan ailelerin çocuklarının İmam Hatip Liselerinin eğitim durumunun iyi olmadığını düşündükleri sonucunun çıkabileceğini akla getirmektedir.

Toplumsal ve Siyasi Bakışın Etkisi

“Toplumda veya içinde bulunduğum çevrede İmam Hatip Liselerine karşı olumsuz bir bakış var ve bu benim İmam Hatip Lisesini tercih etmememde etkili oldu” Öğrenciler bu soruya “katılmıyorum” cevabı vererek İmam Hatip Liseleri hakkında olumsuz bir toplumsal düşünce varsa bile bu durumun okul tercihinde etkili olmadığını ifade etmişlerdir. Etkili olmadığını ifade edenler daha çok ekonomik durumu iyi olmayan öğrencilerdir. Bu öğrencilerin ağırlıklı olarak sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerden olması onların içinde yaşadığı sosyal çevrenin dine ve din eğitimi kurumlarına verdiği önemle ilişkilendirilebilir.

Öğrencilerin İmam Hatip Liselerini Tercih Etmemesinde Velilerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Öğrenci velilerine yöneltilen “Çocuğunuzu niçin İmam Hatip ortaokuluna göndermişsiniz? Bu tam olarak kimin kararıydı?” sorusundan elde edilen bulgulardan çıkan sonuca göre; veliler çocuklarını İmam Hatip Ortaokullarına küçük yaşta dini bilgiler öğrenmeleri, birtakım değerlere sahip olmaları ve daha güvenli bir ortamda eğitim almaları için göndermişlerdir. Tuncer vd. (2015)’nin, yapmış oldukları çalışmada elde ettikleri sonuç bu araştırmadan elde edilen bulgu ile örtüşmektedir. Tuncer, İmam Hatip Ortaokuluna gitmek istemeyen öğrencilerin velileri tarafından ikna edildiğini, velilerin çocuklarını bu okullara gönderme sebebinin ise küçük yaşta dini eğitim almalarını sağlamak olduğunu ortaya koymuştur (Tuncer, 2015). Yine soruya verilen cevaplardan çocukların İmam Hatip Ortaokuluna gönderilmesinin ebeveynlerin kararının olduğu anlaşılmaktadır. Bu kararın nedeni doğrultusunda öğrencilerin ortaokula başladığında henüz 10-11 yaşlarında oldukları göz önünde bulundurulmalıdır. Bu dönemdeki bir çocuğun kendi iradesiyle hareket edecek olgunlukta olmaması ve okul tercihinde bulunacak hayat tecrübesine sahip olmaması gibi durumlar İmam Hatip Ortaokulunda öğrenim görme kararının ebeveynleri tarafından alınmasını olağan kılmaktadır.

Veli görüşlerinden elde edilen bulguya göre öğrencilerin lise tercihinde velilerinin doğrudan bir etkisi veya baskısı olmamıştır, öğrenciler kendi bireysel kararları ile lise tercihinde bulunmuşlardır. Bu veri öğrenci anketinden elde edilen sonuçla örtüşmektedir. (Bkz. Tablo:4.) Öğrenciler de İmam Hatip Liselerini tercih etmemelerinin kendi kararları olduğunu ifade etmişlerdi. Aynı zamanda bu bulgu Cengiz’in (2006) yapmış olduğu araştırmada çıkan sonuçla örtüşmektedir. Buna göre, öğrencilerin herhangi bir lise tercihinde etki eden faktörlerden en fazla etki puanına sahip olan öğrencinin bireysel istek ve beklentileridir (Cengiz, 2006, s. 79).

Veliler şayet çocukları İmam Hatip Lisesinde okuyor olsaydı bunun birtakım dezavantajlarının olacağına dair düşünceye sahiptirler. Veliler İmam Hatip Lisesi meslek derslerini, öğrencinin üniversite sınavlarına hazırlık aşamasında başarıları için engel olarak

görmekte ve diğer okullara nazaran meslek derslerin varlığı dezavantaj olarak kabul etmektedirler. Tablo:5'te de öğrencilerden elde edilen bulgulardan İmam Hatip Lisesi meslek derslerinin dezavantaj olarak görüldüğü sonucu çıkmıştır. Böylelikle veli ve öğrencilerin bu konuda aynı düşündükleri kabul edilebilir. Ayrıca bazı veliler siyasi yönden ileriki dönemlerde İmam Hatip Lisesi mezunlarının mağduriyet yaşayacağına dair kaygı duymakta ve bu ihtimali dezavantaj olarak görmektedirler. Veliler geçmiş dönemlerde İmam Hatip okullarıyla ilgili birtakım engelleyici ve ayrılıkçı muameleler görmüş, tecrübeler yaşamış olabileceğinden böyle bir düşünceye sahip olmaları mümkündür.

Velilerin tamamı için çocuklarını İmam Hatip Lisesine göndermemekteki en önemli sebep öğrencilerin kendi tercihinin bu yönde olmasıdır. Tablo 4'te öğrenci anketinden elde edilen sonuca göre de öğrenciler aile ve çevre baskısı olmadan kendi tercihleri ile İmam Hatip Liselerini tercih etmemişlerdir. Dolayısıyla öğrenci anketlerinden ve veli mülakatlarından çıkan sonuçlar birbiriyle uyumludur.

Araştırmacılara Öneriler

Bu araştırmanın evren ve örnekleme Karaman ili ile sınırlıdır. Akdeniz (2022) tarafından yapılan benzer bir araştırma da yine Malatya ili ile sınırlı tutulmuştur (Akdeniz, 2022). Din eğitimi alanına katkı sağlamak adına aynı konu üzerine daha kapsamlı ve genel bir sonuç elde etmek için bölgesel olarak veya Türkiye genelini kapsayan bir araştırma yapılabilir.

Alanyazın incelendiğinde İmam Hatip Liseleri ile ilgili olarak genellikle öğrenci ve velilerin bu okulları tercih etme sebepleri üzerine araştırmalar göze çarpmaktadır. Fakat öğrencilerin tercih etmeme nedenleri üzerine yapılan araştırma sayısının yetersiz olduğu söylenebilir. Dolayısıyla alana katkı sağlamak maksadıyla bu konu üzerine farklı çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Açıklalın, A. (1989). Özel ve Devlet Liselerinde Veli Beklentilerinin Örgütsel ve Yönetimsel Boyutları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4(4), 85-91.
- Adem, S. (2019). Aile Eğitim Programının Aile İşlevleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. İzmir: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Akdeniz, M. (2022). İmam Hatip Ortaokulundan Mezun Olan Öğrencilerin İmam Hatip Liselerini Tercih Etmeme Nedenleri. Malatya: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Alkan, V., Şimşek, S., & Armağan, B. (2019). Karma Yöntem Deseni: Öyküleyici Alanyazın İncelemesi. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 7(2), 559-582.
- Aslan, A. K. (2001, Mayıs 5). Eğitimin Toplumsal Temelleri. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(5),16-30. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/baunsobed/issue/50351> adresinden alındı.
- Aslanargun vd.(2016). Sosyo Ekonomik Değişkenlerin Öğrencilerin Akademik Başarısı Üzerine Etkileri. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 27(3), 215-234.
- Ateş, P. (2016). İmam Hatip Lisesinde Okuyan Öğrencilerin İmam Hatip Lisesini Tercih Nedenleri ve Beklentileri (Gaziantep Örneği). (G. Ü. Enstitüsü, Dü.) Gaziantep: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Aydın, İ. (2015). Alternatif Okullar. Ankara: Pegem Akademi.
- Baltacı, A. (2019, Kasım). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2), 368-388.

- Cengiz, G. (2006). Öğrencilerin Ortaöğretim Kurumu Tercihinde Etkili Olan Bazı Faktörlerin Etki Durumu (Adapazarı örneği). (S. Ü. Enstitüsü, Dü.) Sakarya: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Cengiz, G.& Titrek, O., & Akgün, Ö. E. (2007). Öğrencilerin Ortaöğretim Kurumu Tercihinde Okullarla İlgili Faktörlerin Etkisi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 4(1), 1-22.
- Çelik, Ö. F. (2016). Katsayı Uygulamasının Kaldırılmasından Sonra İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Davranış Tutum ve Özellikleri (Gaziantep Örneği). Bursa: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çelik, Y. (2010). Farklı Değişkenler Açısından İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okuldan Beklentilerinin Karşılama Düzeyinin Belirlenmesi. Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çetin, İ. (2017). Anadolu İmam Hatip Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerinin Okula İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. İstanbul: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çınkır, Ş. (1996). Okul Büyüklüğünün Öğrenci Başarısı İle İlişkisi. (A. Ü. Enstitüsü, Dü.) Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Dömbekçi Akman, H. & Erişen M.A. (2022). Nitel Araştırmalarda Görüşme Tekniği. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(2), 141-160.
- Erikoğlu, E. N. (2019). İmam Hatip Öğrencilerinin Okul Tercihlerine Etki Eden Faktörler. İstanbul: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ertürk, S. (1986). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Yelkentepe Yayıncılık.
- Fidan, N., & Erden, M. (1996). Eğitime Giriş. Ankara: Alkım Yayınları.
- Karatay, A. (. (2015, Mart). T.C. MEB Ortaöğretim Genel Müdürlüğü. Ortaöğretim Mevzuatı, s. 190. 01. 01., 2021 tarihinde http://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_04/16103627_mevzuatktabia5.pdf adresinden alındı.
- Kemiksiz, Z. (2002). Öğrenciler Tarafından Daha Çok Sevilecek Bir Okulun Özellikleri (Ankara İli Haymana İlçesi Örneği). (H. Ü. Enstitüsü, Dü.) Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kuşçu, T. B. (2016). Velilerin Çocuklarını İmam Hatip Liselerine Gönderme Nedenleri ve Beklentileri (Gaziantep-İslahiye Örneği). (K. S. Enstitüsü, Dü.) Kahramanmaraş: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- MEB. (1973, 06 24). Milli Eğitim Temel Kanunu. Resmi Gazete, 12(14574), s. 5101-5113. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> adresinden alındı.
- MEB. (1973, 06 14). Resmi Gazete. Milli Eğitim Temel Kanunu, 12(14574), 2342. 01 02, 2021 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr>: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> adresinden alındı.
- MEB. (2003, 12. 17.). Sosyal Bilimler Liseleri Yönetmeliği. Tebliğler Dergisi, 66(2555), s. Madde 6., 01. 01., 2021 tarihinde <http://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/viewcategory/67-2003> adresinden alındı.

- Osmanoğlu, A. E., & Yaşa, R. (2018). Lise Öğrencilerinin Okul Ortamından Beklentileri. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 13(19), 1291-1312.
<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13786> adresinden alındı.
- Özen & Gül, (2007). Sosyal Ve Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Evren-Örneklem Sorunu. *Journal of Kazım Karabekir Education Faculty* (15), 394-422.
- Özkan, F., & Özkan, Ö. (2011). Hemşirelik Eğitimi Yapan (Yatılı ve Gündüzlü) Sağlık Meslek Liselerindeki Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Durumları ile Bu Okulları Seçişlerinde Rol Oynayan Unsurlara İlişkin Mukayeseli Bir Çalışma. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0(24), 45-64.
<https://dergipark.org.tr/pub/iusoskon/issue/9526/119051> adresinden alındı.
- Öztürk, H. (1993). Eğitim Sosyolojisi. Ankara: Hatiboğlu Yayınları.
- Resmi Gazete. (2012, Nisan 11). (28261).
- Resmi gazete. (2012, Nisan 11). İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. <https://www.resmigazete.gov.tr>:
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120411-8.htm> adresinden alındı.
- Sarı, M. (2019). İmam Hatip Liselerini Tercih Eden Öğrenci ve Velilerin Beklentileri ve Bu Beklentilerin Karşılama Düzeyi (İstanbul- Pendik Örneği. Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Sel, T. (2019). 28 Şubat Postmodern darbe Sürecinde Medyada Algı Yönetimi. (T. M. Enstitüsü, Dü.) İstanbul: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Şatır, F. (2019). İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Okul Tercihinde Rol Oynayan Faktörler (Isparta Örneği). Isparta: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Şen Yaman, G. (2017). İmam-Hatip Ortaokulu Öğrencilerinin Yabancı Dil Olarak Arapçaya Yönelik Metaforik Alguları. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 5(47), 335-350.
- Tezcan, M. (1985). Eğitim Sosyolojisi. Ankara: Ankara Üniversitesi Basım Evi.
- Tezcan, M.& Sönmez, V. (2014). Eğitim Bilimine Giriş, Eğitimin Toplumsal Temelleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tuncer, M. (2015). İmam Hatip Ortaokulunda Öğrencisi Bulunan Velilerin Okul Tercih nedenlerine Yönelik Görüşleri. VII. Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitim Kongresi (s. 178-194). Nevşehir: Journal Of Educational Sciences.
- Turan, İ. & Şimşek, Ü., & Aslan, H. (2015). Eğitim Araştırmalarında Likert Ölçeği ve Likert-Tipi Soruların Kullanımı ve Analizi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(30), 186-203.
- YÖK. (2019, Ağustos). Yök Lisans Atlası. 01. 01., 2021 tarihinde Yüksek Öğretim Programı Atlası: <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-anasayfa.php> adresinden alındı.
- Yüce, B. Ö. (2016). Ortaöğretim (Lise) Öğrencilerinin Okul Seçimini Etkileyen Faktörler. İstanbul: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Zobar, A. (2006). Ailelerin ve öğrencilerin Lise Seçimlerini Etkileyen Faktörler (Ankara İli Çankaya İlçesi Örneği). Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.